

Poročevalci nasilja – nasilje na delovnem mestu novinarja

Manca Ajdišek, Tina Durič, Maša Košorok, Rebeka Kovačec in Ana Reberc

Nasilje nad novinarji je dokaj neraziskana tema, vendar hkrati izrednega pomena glede na aktualno dogajanje pri nas in po svetu. Novinarji lahko na delovnem mestu doživljajo več vrst nasilja, ki je usmerjeno na njih ali na njihovo delo. Zanimala nas je prevalenca različnih oblik nasilja (fizično, psihično, ekonomsko, spolno in vandalizem) v povezavi s sociodemografskimi značilnostmi. Predvidevale smo, da ne bo razlik v doživljanju nasilja glede na demografske spremenljivke sodelujočih novinarjev, da bodo ženske deležne več spolnega nasilja v primerjavi z moškimi ter da ne bo razlik med doživljanjem različnih oblik nasilja znotraj in zunaj organizacije. V raziskavi je sodelovalo 88 novinark in 48 novinarjev, ki so opravljali svoj poklic pri različnih medijih, njihova povprečna delovna doba je bila 16 let. Izkazalo se je, da so novinarji v največji meri izpostavljeni ekonomskemu nasilju, ki se pojavlja znotraj organizacije, kateremu pa so bolj podvrženi novinarji, ki so zaposleni prek avtorske pogodbe ali s.p.-ja. Ženske v primerjavi z moškimi doživljajo več ekonomskega, spolnega (tako zunaj kot znotraj organizacije) in psihičnega nasilja znotraj organizacije. Največ oblik nasilja se povezuje z raziskovalnim novinarstvom, pri čemer se je najmočnejša povezava pokazala pri doživljanju psihičnega nasilja. Novinarji so poročali, da se v splošnem na delovnem mestu ne počutijo ogrožene in večina jih meni, da je nasilje prisotno v manjši meri. Uporabna vrednost raziskave je osvetlitev obravnavane problematike v Sloveniji ter priložnost za nadaljnje raziskovanje in iskanje rešitev.

Uvod

Nasilje nad novinarji na delovnem mestu je pomanjkljivo raziskana tema na ravni psihološke obravnave vsakodnevnega nasilja nad zaposlenimi v medijih, hkrati pa je raziskovanje potrebno, saj novinarji na delovnem mestu doživljajo vse vrste nasilja (CPJ, 2013, v Parker, 2015). Varno delo novinarjev je povezano z visoko pomembnostjo vrednote svobodnega medijskega izražanja, ki jo nasilje nad novinarji izpodbija (Gohdes in Carey, 2017). Prav tako nasilje nad novinarji in nekaznovanost za to početje ostaja eden najbolj perečih problemov za svobodo govora na svetovni ravni (ARTICLE19, 2017). Profesionalno novinarsko delo je temeljno povezano z 19. členom univerzalne deklaracije človekovih pravic: *»Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, vštevuši pravico, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije in ideje s kakršnimikoli sredstvi in ne glede na meje.«* (UN General Assembly, 1948).

Zaradi hujših nasilnih dejanj nad novinarji je raziskovalna tematika izrednega pomena za psihologijo na eni ter za demokratičnost, svobodo in spoštovanje človekovih pravic na drugi strani. Primeri iz zadnjih let, kot je napad na satirični časopis Charlie Hebdo, v katerem je umrlo 12 ljudi (glej npr. Zagato, 2015), poslabšanje razmer v Mehiki zaradi kartelskega nasilja (Gonzalez de Bustamante, 2015) in najsmrtonosnejša država, Afganistan, v kateri je leta 2018 umrlo 15 novinarjev (Reporters Without Borders, 2018), pričajo o nezavidljivem poklicnem položaju novinarjev.

Tudi v Sloveniji je opazno nasilje nad novinarji, ki ga je leta 2001 obsodil nekdanji varuh človekovih pravic Matjaž Hanžek (2001), Društvo slovenskih novinarjev je decembra 2012 obsodilo nasilje protestnikov vseslovenskih vstaj nad novinarji (STA, 2012), marca 2018 je bil zaradi nasilja nad novinarko pravnomočno obsojen vplivni slovenski politik (La. Da., 2018). Pogosto tudi v slovenskih medijih ob poročanju o problematiki nasilja nad novinarji (T. J., 2018) navajajo mednarodne statistike (IFJ, 2016; Reporters without borders, 2018), ki večinoma govorijo o težjih nasilnih dejanjih nad novinarji (zapor, smrt), pri tem pa ni podatkov o drugih vidikih nasilja nad novinarji (Parker, 2015). Slovenski prostor je pri tem še posebej zanemarjen. Na psihološkem področju pa ne obstajajo primerljive mednarodne študije nasilja nad novinarji na njihovem delovnem mestu (Kodellas, Papastavrou, Giannakouloupoulos in Koutsompolis, 2014; Parker, 2015).

Nasilje nad novinarji

Večina člankov poroča o vplivu stresnih dogodkov in konfliktih, ki so jim priča novinarji na bojnih poljih, ob naravnih nesrečah in terorističnih napadih (npr. Elliot in Lester, 2001; Hight in Smyth, 2003), ter posledičnih travmah, posttravmatskih sindromih, mentalnem blagostanju (npr. Czech, 2004; Dworzniak, 2006; Feinstein, Owen in Blair, 2002; Feinstein, Starr, 2015) in soočanju z naštetim (npr. Bisson, Brayne, Ochberg in Everly, 2004). Za razliko od tovrstnih raziskav se v tej ne osredotočamo na nasilje, ki ga novinarji doživljajo v tovrstnih zunanjih konfliktih (primarna travmatizacija) niti na vplive poročanja o zunanjih nasilnih dogodkih oziroma konfliktih (sekundarna travmatizacija), temveč na nasilje, ki je povzročeno s strani drugih oseb neposredno v njihovem delovnem okolju ter je zoženo na medosebne konflikte oziroma na fizično (brez težjih poškodb), psihično, ekonomsko, spolno nasilje in vandalizem. Oblike, s katerimi se v tej raziskavi ne ukvarjamo, so aretacija, izginotje, pridržanje, smrt (glej npr. Bellanger, 2016; Reporters Without Borders, 2018).

Novinarji lahko na delovnem mestu doživljajo nasilje, ki je usmerjeno na njih ali na njihovo delo in ga doživljajo s strani sodelavcev, nadrejenih ali oseb v javnosti. Po drugi strani so lahko novinarji žrtve nasilja z namenom razvrednotenja njihovega dela ali cenzure vsebin, o katerih poročajo tako na ravni lastne organizacije kot zunanjih institucij, vlad, drugih virov moči, ki prek nasilja vplivajo na to, o čem novinarji lahko in o čem ne smejo poročati (npr. Gohdes in Carey, 2017; Simon, 2014; Giga, Hoel, Cooper, 2003). Nasilje nad novinarji delimo na usmerjeno, ko so sami neposredna tarča, in neusmerjeno oziroma posredno, ko so slučajne žrtve v večjem konfliktu (npr. protesti, vojna, naravne nesreče).

O čem torej govorimo, ko govorimo o nasilju nad novinarji? Na splošno o nasilju na delovnem mestu, ki ga Mednarodni urad za delo (International Labour Office, 2002) opredeljuje kot dogodke, v katerih so zaposleni ogroženi, napadeni ali žaljeni v delovnem okolju ali na poti na ali z dela in ki vključujejo jasno ali prikrito grožnjo njihovi varnosti, dobrobiti ali zdravju.

Posledice nasilja nad novinarji

Posledice nasilja na delovnem mestu novinarja se kažejo kot čustveni stres, slabše mentalno zdravje, kot čustvena travma (Beam in Spratt, 2009), more in povišana tesnoba (Fedler, 2004). V težjih okoliščinah (npr. vojni poročevalci) lahko razvijejo tudi depresijo in PTSD (Pyevich idr., 2003,

Feinstein idr. 2006, 2002). Mehanizmi spoprijemanja z nerazrešenimi čustvi so pogosto zloraba alkohola in drugih substanc (Cook idr., 1993; Fessler, 2004; Joseph, 1983). Novinarji so poročali, da je njihova svoboda pri lastnem delu omejena (7,4 %) ali vsaj okrnjena (51,5 %), kar deloma lahko pojasnimo z nasiljem nad novinarji z namenom cenzure, do katere prihaja tako zunaj kot znotraj organizacije (Gohdes in Carey, 2017; Parker, 2015).

Hipoteze

V raziskavi smo želele s samoocenjevalnim vprašalnikom preveriti trenutno stanje nasilja nad novinarji na delovnem mestu v Sloveniji. Preverjale smo prevalenco fizičnega, psihičnega, ekonomskega, spolnega nasilja in vandalizma ter jih primerjale s sociodemografskimi karakteristikami in tipom medija, v katerem so zaposleni. Zaradi pomanjkanja raziskav na specifični populaciji novinarjev smo se v glavnem odločile za neusmerjene hipoteze.

Ker gre za pilotno raziskavo z nevalidiranim vprašalnikom, smo se odločile preveriti povezavo med nasiljem na delovnem mestu in demografskimi spremenljivkami. Na področju spremenljivke spola prihaja do različnih rezultatov na področju doživljanja nasilja na delovnem mestu, kjer so pokrite vse možnosti od več doživljanja nasilja s strani moških (Fisher in Gunnison, 2001, v Parker, 2015), več doživljanja nasilja s strani žensk (Chappell in Di Martino, 2006; Eurofound, 2015) in umanjkanja razlik med spoloma (Parker, 2015). Na podlagi tega smo se odločile za neusmerjeno hipotezo tudi pri spremenljivki spola.

H₁: Ne bo razlik v doživljanju nasilja glede na demografske spremenljivke (spol, izobrazba, vrsta zaposlitve, medij, vrsta novinarskega dela).

Na prevalentnost in izražanje spolnega nasilja močno vplivajo kulturno določene spolne vloge, pri čemer je tradicionalna zaznava ženske kot seksualnega objekta (Chappell in Di Martino, 2006). Spolno nasilje je inherentno zaznamovano s spolom (Parker, 2015) in ga v večji meri doživljajo ženske (Eurofound, 2013). Na podlagi tega lahko sklepamo, da se bodo tudi med novinarji pojavile pomembne razlike pri doživljanju spolnega nasilja med moškimi v neslaven prid ženskam.

H₂: Novinarke na delovnem mestu doživljajo več spolnega nasilja.

Zanimala nas je tudi primerjava med nasiljem na delovnem mestu, ki ga novinarji doživijo znotraj organizacije s strani sodelavcev in nadrejenih. Zaradi specifičnosti dela so novinarji pod večjim tveganjem za doživljanje

nasilja tako znotraj kot zunaj organizacije (Parker, 2015). Brez teoretične podlage in predhodnih raziskav ne moremo sklepati o razlikah med obojim.

H₃: Novinarji ne bodo poročali o razlikah pri doživljanju nasilja znotraj in zunaj organizacije.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 136 novinarjev in novinark (v nadaljevanju novinarji), od tega 88 žensk. Povprečna starost je znašala $M = 39,9$ let ($SD = 10,1$). Večina udeležencev ima dokončano univerzitetno stopnjo izobrazbe ($Md = 94$). Povprečna delovna doba pri udeležencih znaša $M = 16,6$ let ($SD = 9,5$). Najpogostejši medij poročanja med udeleženci je časopis (54,4 %), sledi spletno poročanje (47,1 %), radio (27,2 %), televizija (18,4 %) in revije (8,8 %). Pri vrsti novinarskega dela prednjači politično novinarstvo (70,6 %), sledi raziskovalno (44,9 %), poslovno (44,1 %), državljansko (27,9 %), športno in znanstveno (19,1 %). Največ novinarjev ima pogodbo za določen ali nedoločen čas (75 %), sledi delo prek avtorske pogodbe ali kot samostojni podjetniki (19,1 %), najmanj (5,5 %) je zaposlenih prek študentskega dela.

Pripomočki

Pojavnost nasilja med novinarji smo merile z vprašalnikom, ki smo ga sestavile za namen študije. Vsi udeleženci so na začetku izpolnili 9 postavk, ki so se nanašale na demografske podatke (spol, starost, dokončana stopnja izobrazbe, delovne izkušnje v letih, medij, prek katerega delujejo, vrsta novinarskega dela, regija zaposlitve, delo na terenu, pogodba o zaposlitvi). V nadaljevanju je vprašalnik vključeval primere različnih oblik nasilja in za vsak primer so udeleženci morali označiti, kako pogosto so bili izpostavljeni opisanim situacijam v zadnjem letu službovanja (od 1 do 5, kjer 1 pomeni »nikoli« in 5 »skoraj vsak dan«). Pojavne oblike nasilja smo razdelile na psihično, fizično, ekonomsko in spolno nasilje ter vandalizem. Udeleženci so navajali pogostost nasilnih dejanj tako znotraj kot zunaj organizacije, v kateri so zaposleni (razen v primeru ekonomskega nasilja, ki se lahko odvija le na delovnem mestu znotraj organizacije). V vprašalniku smo zajele osem primerov psihičnega nasilja (»vpitje, povzdigovanje glasu nad vami«), štiri primere ekonomskega nasilja (»povečan obseg dela«), tri primere fizičnega nasilja (»brcanje, udarec z roko«), tri primere spolnega nasilja (»otipavanje«)

in en primer vandalizma (»uničevanje lastnine«). V vprašalnik smo vključile še 10 vprašanj zaprtega tipa, kjer smo želele izvedeti mnenje udeležencev o trenutni prisotnosti nasilja v Sloveniji; dejavnikih, ki po njihovem mnenju v največji meri vplivajo na pojavnost nasilja; občutjih ogroženosti zase in za svoje bližnje zaradi izpostavljenosti nasilju; njihovih odzivih na nasilje, ki se je izvajalo nad njimi ali nad sodelavcem; prevzemanju odgovornosti za nasilje; svobodi poročanja. Vprašalnik je na koncu vseboval še eno vprašanje odprtega tipa, pri katerem so udeleženci lahko iz osebne izkušnje podali primere nasilja na delovnem mestu.

Postopek

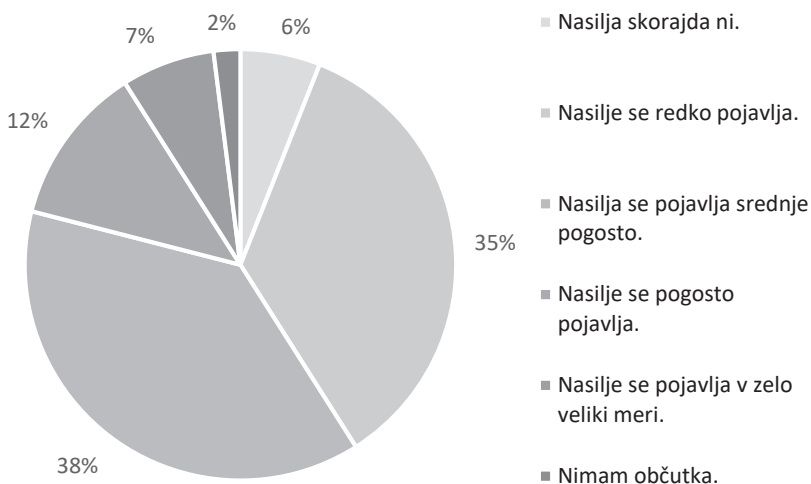
Udeleženci so vprašalnik rešili v elektronski obliki prek portala *1ka* (2018). Povezavo do vprašalnika smo posredovale po elektronski pošti različnim prejemnikom (uredništva nacionalnih, regionalnih in lokalnih medijev, Društvo novinarjev Slovenije, posameznim novinarjev). Pred izpolnjevanjem vprašalnika so bili udeleženci seznanjeni z definicijo nasilja, kot jo opredeljuje Mednarodni urad za delo pri Organizaciji združenih narodov, anonimnostjo dobljenih podatkov in namenom opravljanja raziskave.

Rezultati

Za ugotavljanje normalnosti porazdelitve zbranih podatkov smo uporabile teste normalnosti. Koeficienta Kolmogorov-Smirnov in Shapiro-Wilkov sta pokazala, da se podatki ne porazdeljujejo normalno. Posledično smo v nadaljevanju za ugotavljanje razlik med skupinami uporabljale Wilcoxonov neparametrični test ter v primeru korelacij Spearmanove koeficiente povezanosti.

Mnenje udeležencev glede pogostosti pojavljanja nasilja nad novinarji v Sloveniji

Udeleženci so poročali o pojavnosti nasilja nad novinarji v Sloveniji v zadnjem letu (slika 1). Med udeleženci prevladuje mnenje, da je nasilje prisotno, vendar v manjši meri oziroma srednje veliko.

Slika 1. Mnenje udeležencev glede pogostosti pojavljanja nasilja nad novinarji v Sloveniji.

Pojavnost različnih oblik nasilja

Tabela 1 prikazuje deleže pojavljanja posameznih oblik nasilja znotraj in zunaj organizacije v zadnjem letu, kot to opažajo udeleženci v našem vzorcu.

Novinarji so v največji meri izpostavljeni ekonomskemu nasilju, ki se pojavlja znotraj organizacije. Večina udeležencev je že doživela povečan obseg dela, srečali so se z zmanjševanjem kadrov, neplačanimi nadurami, pa tudi z grožnjami z odpuščanjem. V veliki meri so izpostavljeni tudi psihičnemu nasilju, ki se pretežno dogaja zunaj organizacije (npr. vpitje, poniževanje, grožnje). V manjši meri se novinarji srečujejo s fizičnim nasiljem, ki se pogosteje pojavlja zunaj organizacije delodajalca.

Povezanost sociodemografskih spremenljivk z oblikami nasilja

Ženske v primerjavi z moškimi doživljajo statistično pomembno več ekonomskega, spolnega (tako zunaj kot znotraj organizacije) in psihičnega nasilja znotraj organizacije. Do pomembnih razlike pri spremenljivkah starosti, stopnje zaključene izobrazbe, vrsti pogodb zaposlitve in posameznih oblikah nasilja ni prišlo. Novinarji, ki so zaposleni prek avtorske pogodbe oz. s.p., čutijo več ekonomskega nasilja.

Tabela 1. *Pojavnost (%) različnih oblik nasilja nad novinarju znotraj in zunaj organizacije*

	Znotraj organizacije	Zunaj organizacije
Psihično nasilje		
Pasivna agresivnost, grdi pogledi	52,9	53,7
Vpitje, povzdigovanje glasu	46,3	57,4
Širjenje lažnih govoric	38,2	50,0
Poniževanje, zmerjanje	31,6	55,9
Javno blatenje	22,1	45,6
Grožnje	18,4	39,7
Izsiljevanje	13,2	18,4
Vdor v zasebne podatke	7,4	5,9
Ekonomsko nasilje		
Povečan obseg dela	90,4	
Zmanjševanje kadrov	74,3	
Neplačane nadure	54,4	
Grožnje z odpuščanjem	37,5	
Fizično nasilje		
Odrivanje	0,7	10,3
Pljuvanje	0	4,4
Brcanje, udarjanje	0	2,2
Spolno nasilje		
Nepriemerni komentarji	33,8	38,2
Otipavanje	2,2	5,9
Spolni napad	0,7	0,7
Vandalizem		
Uničenje lastnine (kamere, materiali ipd.)	1,5	6,6

Tabela 2. Povezanost oblik nasilja z vrsto novinarskega dela zunaj organizacije

Vrsta novinarskega dela	Oblike nasilja				
	Ekonomsko nasilje	Fizično nasilje	Psihično nasilje	Spolno nasilje	Vandalizem
Politično	0,085	0,016	0,161	0,007	0,141
Poslovno	0,039	0,021	0,097	-0,009	0,124
Korporativno	-0,079	0,087	0,115	-0,008	0,106
Tabloidno	-0,013	-0,013	0,049	0,048	0,121
Športno	-0,026	0,008	0,002	0,043	0,082
Znanstveno	-0,117	0,011	-0,087	0,020	-0,111
Raziskovalno	0,101	0,205 *	0,228**	0,192*	0,223*
Potovalno	-0,115	-0,088	0,155	0,166	-0,107
Versko	-0,182 *	-0,069	0,057	-0,077	-0,033
Državljansko	-0,044	0,093	0,003	0,083	0,085
Recenzije	0,093	0,129	-0,125	0,104	-0,091

Opomba: Prikazani so Spearmanovi koeficienti korelacije: * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$.

Preverjale smo, kako se oblike nasilja zunaj organizacije povezujejo z vrsto novinarskega dela (tabela 2). Z raziskovalnim novinarstvom se povezuje največ oblik nasilja, tako s psihičnim ($r = 0,23$, $p < 0,01$), fizičnim ($r = 0,21$, $p < 0,05$) in spolnim nasiljem ($r = 0,19$, $p < 0,05$). Pri drugih oblikah nasilja in vrstah novinarskega dela so povezanosti nizke in statistično nepomembne.

Oblike nasilja se med seboj povezujejo tako zunaj kot znotraj organizacije. Znotraj organizacije se oblike psihičnega nasilja povezujejo z ekonomskim ($r = 0,43$; $p < 0,01$) in s spolnim nasiljem ($r = 0,38$; $p < 0,01$). Ekonomsko nasilje se ravno tako povezuje s spolnim nasiljem znotraj organizacije ($r = 0,23$; $p < 0,01$). Fizično nasilje znotraj organizacije se visoko pomembno povezuje z vandalizmom ($r = 0,70$; $p < 0,01$), v manjši meri pa tudi s spolnim nasiljem ($r = 0,18$; $p < 0,01$). Zunaj organizacije se psihično nasilje visoko in pomembno povezuje s spolnim nasiljem ($r = 0,47$; $p < 0,01$), sledi vandalizem zunaj organizacije ($r = 0,33$; $p < 0,01$) in fizično nasilje zunaj organizacije ($r = 0,24$; $p < 0,01$). Fizično nasilje zunaj organizacije se najvišje povezuje z vandalizmom zunaj organizacije ($r = 0,56$; $p < 0,01$), sledi spolno nasilje ($r = 0,26$; $p < 0,01$).

Dejavniki, ki po mnenju udeležencev najbolj vplivajo na pojavnost nasilja na delovnem mestu novinarja

Med dejavniki, ki po mnenju udeležencev najbolj vplivajo na pojavnost nasilja na delovnem mestu, je v ospredju področje dela novinarja (75,7 %). Področje novinarskega dela je pokazalo tudi nekatere pomembne povezave s pojavnostjo različnih oblik nasilja – raziskovalno novinarstvo se v največji meri povezuje z različnimi oblikami nasilja (tabela 2). Skoraj polovica udeležencev je kot pomembne dejavnike pojavnosti nasilja označila tudi novinarjevo provokativno poročanje in vladajočo politiko.

Občutja ogroženosti zaradi izpostavljenosti nasilju zase in za svoje bližnje

Novinarji se v splošnem na delovnem mestu ne počutijo ogrožene (7,4 % jih poroča o občutkih lastne ogroženosti). Nekoliko bolj jih je strah za svoje bližnje, saj je 16,2 % udeležencev označilo, da so njihovi bližnji ogroženi zaradi njihovega dela. Nekaj udeležencev (4,4 %) je v zadnjih treh letih že izostalo z delovnega mesta zaradi izpostavljenosti nasilju in strahu pred njim. Udeleženci so v večjem deležu (13,2 %) poročali o izpostavljenosti nasilju njihovih bližnjih.

Tabela 3. *Odziv udeležencev na nasilje, ki se je izvajalo nad njimi in nad sodelavcem*

Vrsta odziva	Pogostost odgovorov	Delež v %
Nasilje nad mano		
Z izvajalcem nasilja sem osebno razrešil spor.	49	36,0
Nisem storil ničesar.	44	32,4
Nisem bil deležen nasilja.	21	15,4
Ravnanje sem prijavil delodajalcu (nadrejenemu).	20	14,7
Prijava na policijo.	9	6,6
Vložil sem kazensko ovadbo zoper storilca.	3	2,2
Nasilje nad sodelavcem		
Nisem bil priča nasilju nad sodelavci.	64	47,1
Sodelavcu sem ponudil pomoč.	48	35,3
Neposredno sem se vključil v spor.	26	19,1
Opozoril sem vodstvo glede nastale situacije.	24	17,6
Nisem storil ničesar.	8	5,9
Prijava na policijo.	0	0,0

Novinarji se na nasilje na delovnem mestu večinoma odzovejo tako, da z izvajalcem nasilja osebno razrešijo spor, ravnanje prijavijo nadrejenemu, le

redko pa vložijo kazensko ovadbo zoper storilca ali ga prijavijo policiji. Veliko udeležencev se na nasilje sploh ne odzove oziroma ne naredi ničesar. Če zaznajo nasilje nad sodelavci, se v večji meri odzovejo, sodelavcu ponudijo pomoč, se neposredno vključijo v spor ali glede nastale situacije opozorijo vodstvo. Udeleženci so med izbirne odgovore zapisali še, da poročajo o grožnjah, o nasilju znotraj podjetja pa običajno ne poročajo.

Odgovorni za preprečevanje nasilja nad novinarji po mnenju udeležencev

Udeleženci so v največji meri poročali, da je odgovornost za preprečevanje nasilja nad novinarji v rokah delodajalcev oziroma pripadajoče medijske hiše (63,2 %), 27,9 % jih meni, da je odgovorna tudi država s svojimi zakoni, le majhnem odstotek udeležencev (2,2 %) pa meni, da je za preprečevanje nasilja odgovoren vsak novinar sam. Pri tej postavki so imeli udeleženci tudi možnost oblikovanja lastnega odgovora. Kot soodgovorne za preprečevanje nasilja so navedli še novinarske organizacije in družbo kot tako (izpostavljen problem sovražnega govora in neustrezna regulacija le-tega).

Novinarji so poročali še o občutkih svobode pri svojem poročanju. 37,5 % jih meni, da so popolnoma oziroma v celoti svobodni pri lastnem delu, 51,5 % jih izraža, da so delno svobodni, in 7,4 % vprašanih, da so pri poročanju omejeni. Nihče od udeležencev ne čuti, da bi bil pri svojem poročanju popolnoma omejen. 3,7 % udeležencev je poročalo, da o občutjih lastne svobode nima ustreznega občutka oz. se ne more odločiti.

Razprava

Literatura na področju nasilja na delovnem mestu novinarjev je skopa in pomanjkljiva. S to raziskavo smo želele raziskati zanemarjeno, vendar zelo problematično področje v Sloveniji. Na podlagi tega smo preverjale pojavnost različnih oblik nasilja na delovnem mestu pri novinarjih in jo primerjale z demografskimi spremenljivkami. Zaradi pomanjkanja teorije smo predpostavile, da ne bo statistično pomembnih razlik v doživljanju nasilja glede na demografske spremenljivke (spol, izobrazba, vrsta zaposlitve, medij, vrsta novinarskega dela). Prve hipoteze ne moremo v celoti potrditi, saj so se razlike v doživljanju nasilja pokazale pri spolu in vrstah novinarskega dela.

Evropska raziskava nasilja na delovnem mestu je opazila razlike v doživljanju nasilja na delovnem mestu glede na stopnjo izobrazbe, oziroma te razlike pojasnjujejo s posrednim vplivom drugih spremenljivk (Eurofound,

2015). Pri nas se ni pokazala povezanost med različnimi stopnjami izobrazbe novinarjev in doživljanjem nasilja na delovnem mestu. Prav tako se niso pokazale pomembne razlike med doživljanjem nasilja in različnimi mediji, v katerih so novinarji zaposleni.

Prekarno zaposleni (s.p., avtorska pogodba) na delovnem mestu doživljajo statistično pomembno več ekonomskega nasilja v primerjavi z redno zaposlenimi (pogodba za določen, nedoločen čas). Prekarna oblika zaposlitve ne omogoča enakih delavskih pravic, zaradi česar imajo takšni sodelavci nižjo socialno-ekonomsko varnost. V večji meri kot redno zaposleni (pogodba za določen/nedoločen čas) doživljajo preobremenjenost in grožnje z odpuščanjem kot posledico zmanjševanja kadrov, kar se kaže tudi v drugih evropskih državah (Kodellas, 2014). Pogosteje tudi delajo nadure, za katere v primerjavi z redno zaposlenimi kolegi niso plačani. Rezultati se skladajo z opažanji novinarskega sindikata Slovenije (Sindikata novinarjev Slovenije, 2015). O slednjem so udeleženci poročali tudi s primeri:

»Na prejšnjem delovnem mestu sem v času finančne krize, ko so bila v zraku odpuščanja, doživljala šikaniranje, mobing s strani nadrejenih in neprestano nalaganje novih zadolžitvev. Dogajale so se grožnje v smislu, saj na cesti veliko mlajših in cenejših čaka na službo, ob tem so se nadrejeni ves čas trudili, da novinarji ne bi bili enotni, v preveč prijateljskih odnosih, kar jim je tudi uspelo ...«

Znotraj različnih vrst novinarskega dela se je raziskovalno novinarstvo izkazalo za bolj izpostavljeno vsem oblikam nasilja kot druge vrste novinarskega dela. Raziskovalni novinarji v večji meri poročajo o fizičnem in spolnem nasilju ter vandalizmu, najpogosteje pa so žrtve psihičnega nasilja. Raziskovalni novinarji so pogosteje tarča groženj sebi in družini, osebnih in strokovnih diskreditacij, sodnih obravnjav in javnega blatenja, npr. po družbenih omrežjih (Twitter, Facebook ...). Naslednji primeri prikazujejo situacije različnih oblik nasilja, kot so poročali udeleženci študije.

»Napad politika v prostorih občinske skupščine v premoru med sejo. Močan udarec s pestjo v obraz pred številnimi pričami. Še naprej sem poročal s seje, napad pa prijavil policiji in o tem obvestil delodajalca. Napadalec, predstavnik izvršne mestne oblasti, me je tudi zasledoval na pogrebu mojega očeta, pozneje pa je še nadlegoval mojo mamo, da naj ga ne bi tožil. Seveda je to vplivalo na moje delo, še posebej je bilo stresno, saj je bilo kar 22 narokov na sodišču, pa policija in sodišče nista mogla napadalca privedi niti na eno obravnavo.«

»Anonimne grožnje meni in družini po internetu, vendar prikriti. Vemo, kje si doma, kam hodijo otroci v šolo ...«

Raziskovalni novinarji pogosto poročajo o kočljivih tematikah, kar jih izpostavlja ustrahovanju na delovnem mestu (Parker, 2015). Gre za vedenja s strani antagonistov raziskovanih člankov, ki grozijo ali pritiskajo na novinarje z namenom škode ali sankcij, da ti ne bi izvedli svojih delovnih nalog (raziskave tematike). Izvedba teh nalog bi imela negativne posledice za izvajalca nasilnih dejanj (Parker, 2015). Raziskovalni novinarji se neposredno izpostavljajo pri raziskovanju in so tudi sami pogosto javno izpostavljeni, kar sta pomembna dejavnika tveganja za nasilje na delovnem mestu (Kodellas, 2014). Z neposrednim izpostavljanjem pogosto prihajajo v stik z osebami zunaj organizacije (Chappell in Di Martino, 2006). Narava njihovega dela pogosto izzove polemike in pritiske s strani vodstva znotraj organizacije, ki so pogosto politično obarvane (Gonzalez de Bustamante in Relly, 2015).

»Šikaniranje, neobjava prispevkov, polemiziranje glede teme, cenzura, siljenje k popraviljanju napisanega ... vedenje: ostra reakcija, javno problematiziranje, prijava DNS-ju ... Posledice: samocenzuriranje, nezaupanje, slab odnos z nadrejenim urednikom ... pritiski.«

»Izkušnje na lastni koži nimam. Mi pa ni vseč, da medijska hiša, za katero delam, ne stoji za svojimi novinarji. Niti ne daje takega občutka. Nekateri primeri so to zelo nazorno pokazali. Npr. da so se vodilni hvalili in kitili z dosežki določenega novinarja, ko pa je ta objavil kritičen prispevek o določeni politični opciji in se je nanj sprožil 'politični plaz', pa so mu isti vodilni obrnili hrbet, ker da se niso hoteli nikomur zameriti.«

Izjemoma smo v skladu s teorijo (Chappell in Di Martino, 2006; Eurofound, 2013; Fisher in Gunnison, 2001; Parker, 2015) predpostavile, da bodo ženske statistično pomembno večkrat žrtve spolnega nasilja na delovnem mestu. Izkazalo se je, da se razlike pojavljajo med spoloma, saj ženske v večji meri poročajo o doživljanju spolnega nasilja tako zunaj kot znotraj organizacije. Ti rezultati potrjujejo našo drugo hipotezo, da bodo novinarke na delovnem mestu doživljale več nasilja. Pomembne razlike so se pokazale na področju doživljanja psihičnega, ekonomskega, predvsem pa spolnega nasilja, pri čemer so v največji meri izpostavljene seksizmu, neprimernim opazkam in nespodobnim povabilom, kar je skladno z drugimi raziskavami o nasilju na delovnem mestu (Chappell in Di Martino, 2006; Eurofound,

2015). Ženske v enaki meri doživljajo fizično nasilje na delovnem mestu in vandalizem kot moški. Pri tem je treba omeniti, da je fizično nasilje izjemo- ma prisotno, saj o njem poroča le 1 % žensk in 4 % moških, kar je skladno z mednarodnimi raziskavami nasilja na delovnem mestu v splošni populaciji, kjer je povprečje fizičnega nasilja v območju EU 1,9 %, Slovenija pa je pod tem povprečjem (Eurofound, 2015).

»Doživela sem le šibko verbalno nasilje, ki se je pojavilo s strani nadrejenega v obliki občasnih precej spontanih seksističnih komentarjev, na katere se nisem odzivala, so pa ustvarili bolj neprijetno delovno okolje. O tem sem se pogovorila s sodelavkami in enim sodelavcem.«

»Pod izkušnjo nasilja na delovnem mestu štejem dokaj pogoste seksistične opazke, ki so še zelo sprejete v naši družbi. Obenem se mi zdi, da je moškim kolegom pogosto dovoljeno več ‚drznosti‘ pri njihovem delu.«

Pokazale so se razlike med pojavnostjo nasilja znotraj in zunaj organizacije, zato smo ovrgle tretjo hipotezo. Vse vrste nasilja (z izjemo ekonomskega) se pogosteje pojavljajo zunaj organizacije, medtem ko je zanimivo, da udeleženci anekdotsko več poročajo o nasilju znotraj organizacije. Nasilje so doživeli s strani nadrejenih in kolegov.

»Šlo je za buren odziv mlajšega posredno nadrejenega na en moj predlog o tem, kako izboljšati delovni proces, ki ga je razumel kot kritiko ali osebni napad. Odzval se je s kričanjem, žaljenjem, grožnjo, žuganjem s prstom. Stanje je poslabšalo ali pa sprožilo dejstvo, da sem ga ‚ujela‘ pri kršitvi delovnih obveznosti.«

»Enkrat sem bila v živo v etru na prvem programu televizije Slovenija za eno oddajo. Medtem me je štirikrat klicala sodelavka, ki me je želela poslati na drugi teren v istem dnevu. Medtem pa so mi povedali sodelavci, da je kričala, da bo ‚pičko, ki se mi ne javi, utopila, zlasala in zadavila.‘ Napisala je tudi grozljivo sms in kričala po celem hodniku, da nisem normalna. Samo zato, ker se njej ni ljubilo na teren in je želela poslati mene, ki sem bila v hiši že od 6h zjutraj. Velikokrat se je zgodila taka situacija, le da eni reagirajo bolj mirno v tišini, a namen je isti: ‚Pojdi na teren, mi danes rabimo, nujno rabimo!‘ Pa čeprav imam najnižjo plačo v uredništvu in niti nimam primerne plačilnega razreda, da bi se oglašala v živo. Ampak uredništvo deluje po načelu: ‚Naj naredi

tisti, ki ga lahko izkoristimo! Nasilje, izsiljevanja itd. so prisotna vsakodnevno, tudi če si na bolniški, moraš poskrbeti za svojo oddajo, za goste itd., v nasprotnem primeru lahko ostaneš brez vsega.»

Novinarji poročajo, da se na nasilje, ki so ga deležni sami ali pa so mu bili priča, najpogosteje odzovejo tako, da spor razrešijo sami ali pa o dogodku poročajo nadrejenemu, ko do nasilja prihaja zunaj organizacije. V nasprotnem primeru (nasilje znotraj organizacije) se večina udeležencev na nasilje ne odzove oz. ne naredi ničesar. Če zaznajo nasilje nad sodelavci, jim ponudijo pomoč, se po potrebi neposredno vključijo v spor ali ponovno opozorijo vodstvo. Večina anketirancev (63,2 %) meni, da je vodstvo tisto, ki bi v največji meri moralo skrbeti za preprečevanje in sankcioniranje nasilja. Slaba tretjina (27,9 %) jih meni, da je za to odgovorna tudi država, izjemo ma (2,2 %) odgovornost za preventivno in kurativno preprečevanje nasilja prenesejo na posamezne novinarje.

Predlogi za zmanjševanje pojavnosti nasilja nad novinarji

Mednarodna federacija novinarjev (IFJ, 2018) poziva Združene narode k sprejetju resolucije za zaščito novinarjev in kaznovanje povzročiteljev težjih oblik nasilja nad njimi (zapor, umor). V Južni Ameriki, posebej v Mehiki, se problemov s kartelskim nasiljem lotevajo z ustanovitvijo skupnosti na socialnih medijih in organizacij, ki povezujejo novinarje (Gonzalez de Bustamante in Relly, 2015). Odgovornost za preprečevanje in reševanje nasilja na delovnem mestu pa mora najprej prevzeti organizacija, ki je s svojim načinom delovanja pogosto lahko tudi odgovorna za pojavnost nasilja na delovnem mestu. Znotraj organizacije avtorji priporočajo boljši redakcijski management s poudarkom na razumevanju vseprisotnosti nasilja na delovnem mestu, psihološko svetovanje in odprtost ter razumevanje poročanja doživetih negativnih čustev in stresa na delovnem mestu (Beam in Spratt, 2009). Informiranje zaposlenih o nasilju na delovnem mestu je lahko preprosta taktika, ki novinarjem omogoča, da razumejo objektivna tveganja in se lažje zaščitijo pred njimi (Kodellas, 2014). Na ravni države, Evropske unije in Združenih narodov je prav tako treba ukrepati z uveljavitvijo zakonov in sistemov, ki bodo novinarje ščitili pred nasiljem v lastni organizaciji in zunaj nje.

»V novinarskem svetu (in nasploh v organizaciji, v kateri delam) je vse preveč prisoten predvsem poniževalen in nesramen odnos znotraj organizacije, predvsem zaradi občutka ogroženosti in lastnega novinarskega ega. To občutimo najbolj mladi, ambiciozni

in relativno ‚novi‘ člani redakcije. Občutek, da delaš nekje, kjer nisi zaželen, kjer te ljudje šikanirajo, nate obračajo grde poglede, te zasujejo s pokroviteljskim in nesramnim odnosom, ni prijeten. Predvsem pa je največji problem to, da teh težav ne rešuje nihče. Prepuščen si sam sebi, da splavaš, da ‚dobiš trdo kožo‘ in da se, kakor pač lahko, prilagodiš delu v takšnem okolju. Osebn doživljam šikaniranje od specifične, ene osebe znotraj moje redakcije. Na to, da se ob teh dogodkih ne počutim dobro in da menim, da tovrstno ravnanje osebe izhaja iz osebnih zamer in/ali osebnih frustracij te osebe, sem opozorila svoje nadrejene. V zvezi s tem ni bilo storjeno nič, niti razgovora, za katerega sem prosila. Zaradi tega razmišljam, da v tem okolju ne bom več delala, čeprav imam rada svoje delo in vem, da ga opravljam dobro. Mi je pa občutek varnosti in prijetnosti – ko prideš na delovno mesto – trenutno bolj pomemben kot lastne ambicije v novinarstvu. Oziroma verjamem, da si lahko kot novinar uspešnejši v redakciji, kjer tovrstnega nasilja ni.«

Novinarji predstavljajo posebno skupino zaposlenih, ranljivih za nasilje na delovnem mestu tudi zaradi mobilnosti pri delu in geografsko razpršenih delovnih nalog (Chapell in Di Martino, 2006), posebej so pogoste tarče, ko poročajo o neprijetnih tematikah (Gohdes in Carey, 2017). S to raziskavo smo želele osvetliti nekatere vidike nasilja, ki ga na delovnem mestu doživljajo novinarji in spodbuditi raziskovanje te tematike.

Glavne pomanjkljivosti raziskave so neumerjen instrument in priložnostno vzorčenje. Z boljšimi pripomočki in stratificiranim vzorčenjem, ki bi enakomerno zajel vsa področja novinarskega dela, bi rezultatom izboljšale veljavnost.

Zaključek

Raziskovanje nasilja na delovnem mestu je izrednega pomena, odkar delo predstavlja eno od bazičnih dejavnosti, s katero posameznik izpolnjuje svoje vloge in potrebe ter vstopa v širši ekonomski in socialni prostor. Delovno mesto novinarja je v zadnjih letih pogosto tarča nasilja tako v tujini kot v Sloveniji. V naši raziskavi, kjer smo preverjale prevalenco različnih oblik nasilja nad novinarji znotraj in zunaj organizacije, se je pokazalo, da je med novinarji najbolj prisotno ekonomsko nasilje (povečan obseg dela, zmanjševanje kadrov), sledi mu psihično nasilje (grožnje, izsiljevanje, vpitje), nekoliko manj je prisotno fizično nasilje. Izkazalo se je, da so ženske deležne več spolnega nasilja, pri ostalih oblikah pa ni bilo pomembnih razlik med

spoloma. Glede na vrsto novinarskega dela pa so nasilju v večji meri izpostavljeni novinarji na raziskovalnem področju.

Za reševanje nasilja na delovnem mestu novinarja je v veliki meri odgovorna organizacija oziroma delodajalec. V prvi vrsti je treba poskrbeti, da bodo novinarji doživljali manj ekonomskega nasilja, da se bo uredil njihov zaposlitveni status in da jim bo naložena primerna količina dela. Takoj zatem je treba nasloviti celotno družbo, ki z odnosom do novinarskega dela in spoštovanjem svobode govora kaže na to, v kolikšni meri je nasilje nad novinarji še tolerirano.

Literatura

- 1KA (Verzija 18.10.27) [programska oprema]. (2018). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno s <https://www.1ka.si>
- ARTICLE 19 (2017). *Prevent - protect - prosecute*. London: ARTICLE 19
- Bellanger, A. (2016). *Journalists and media staff killed*. Bruselj: International Federation of Journalists, 1990–2015.
- Bisson, J., Brayne, M., Ochberg, F. in Everly, G. (2004). Early psychosocial intervention following traumatic events. *American Journal of Psychiatry*, 164(7), 1016–1019.
- Chappell, D. in Di Martino, V. (2006). *Violence at work*. Ženeva: International Labour Organization.
- Czech, T. (2004). Journalists and trauma: a brief overview. *International Journal of Emergency Mental Health*, 6(3), 159–162.
- Dworznik, G. (2006). Journalism and trauma. *Journalism Studies*, 7(4), 534–553.
- Elliott, D. in Lester, P. M. (2001). From great tragedy, humanity is found. *News Photographer*, 56(9), 12–14.
- Eurofound (2013). *Women, men and working conditions in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurofound (2015). *Violence and harassment in European workplaces: Causes, impacts and policies*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Eurofound (2017). *Sixth European Working Conditions Survey – Overview report (2017 update)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fisher, B. S. in Gunnison, E. (2001). Violence in the workplace: gender similarities and differences. *Journal of Criminal Justice*, 29, 145–155.
- Feinstein, A., Owen, J. in Blair, N. (2002). A hazardous profession: war, journalists, and psychopathology. *The American Journal of Psychiatry*, 159(9), 1570–1575.
- Feinstein, A. in Starr, S. (2015). Civil war in Syria: the psychological effects on journalists. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 7(1), 57–64.
- Giga, S. I., Hoel, H. in Cooper, C. L. (2003). *Violence and stress at work in the performing arts and in journalism*. Ženeva: International Labour Office.
- Gohdes, A. R. in Carey, S. C. (2017). Canaries in a coal-mine? What the killings of journalists tell us about future repression. *Journal of Peace Research*, 54(2), 157–174.

- Gonzalez de Bustamante, C. in Relly, J. E. (2015). Professionalism under threat of violence. *Journalism Studies*, 17(6), 684–702.
- Hanžek, M. (2001). *Izjava za javnost*, 2. 3. 2001. Pridobljeno s <http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnosti/novice/detajl/varuh-clovekovih-pravic-obsoja-nasilje-nad-novinarji/?cHash=36979d34e8>
- Hight, J. in Smyth, F. (2003). *Tragedies and journalists: a guide for more effective coverage*, Pridobljeno s https://dartcenter.org/sites/default/files/en_tnj_0.pdf
- International Federation of Journalists (2018). *Campaign against impunity 2018*. Pridobljeno s <https://www.ifj.org/actions/ifj-campaigns/campaign-against-impunity-2018.html>
- International Labour Office/International Council of Nurses/World Health Organization/Public Services International. *Framework guidelines for addressing workplace violence in the health sector*. Geneva: International Labour Office, 2002
- Kodellas, S., Papastavrou, N., Giannakouloupoulos, A. in Koutsompolis, D. (2014). Journalists' victimization experiences and fear of crime at the workplace: Results of a questionnaire survey from Greece and Cyprus. *European Journal of Communication*, 29(4), 480–494.
- La. Da. (2018). *Janša bo moral novinarke zaradi žaljivega tvita plačati 6.000 evrov*. Pridobljeno s <https://www.rtvsllo.si/crna-kronika/jansa-bo-moral-novinarke-zaradi-zaljivega-tvita-placati-6-000-evrov/450151>
- Parker, K. N. (2015). *Aggression against journalists: Understanding occupational intimidation of journalists using comparisons with sexual harassment* (doktorska disertacija)
- Reporters without borders (2018). *Worldwide round-up of journalists killed, detained, held hostage or missing in 2018*. Pridobljeno s https://rsf.org/sites/default/files/worldwilde_round-up.pdf
- Simon, J. (2014). *The New Censorship: Inside the Global Battle for Media Freedom*. New York, NY: Columbia University Press.
- Sindikot novinarjev Slovenije (2015). *Tudi novinarji in predstavniki mladih opozorili na problematiko prekarne oblike dela*. Pridobljeno s <http://sindikot-novinarjev.si/tudi-novinarji-in-predstavniki-mladih-opozorili-na-problematiko-prekarne-oblike-dela/>
- STA (2012). *Društvo novinarjev obsoja nasilje izgretnikov nad novinarji*. Pridobljeno s <https://www.sta.si/1827839/drustvo-novinarjev-obsoja-nasilje-izgretnikov-nad-novinarji>
- T. J. (2018). *Nasilje nad novinarji najhujše v zadnjem desetletju*. Pridobljeno s <https://www.rtvsllo.si/svet/nasilje-nad-novinarji-najhujse-v-zadnjem-desetletju/473842>
- UN General Assembly. (1948). *Universal declaration of human rights* (217 [III] A). Paris.
- Zagato, A. (ur.) (2015). *The event of Charlie Hebdo: Imaginaries of freedom and control*. New York: Berghahn.